

A lelőhelyet DK-ről egy névvel nem jelölt vízfolyás zárja le, mely a Boronkai-patakba folyik.

Szőlőhegy (KÖH 70027): A településtől ÉNy-ra egy kisebb lelőhelyet azonosítottunk a Horvátkútra vezető úttól D-re, egy őskori, kevés késő középkori (egy perem, több oldal) edénytöredék került elő.

Munkatársak: Honti Szilvia régész, Cserép Tamás technikus.

NÉMETH PÉTER GERGELY

332. Maroslele, Benkő-dűlő (KÖH 38694)

(Csongrád megye) I

A lelőhely Maroslele K-i határában, a Makói-főcsatornától és az óföldről 400 m-re Ny-ra fekszik. A Magyar–Román gázszállító vezeték nyomvonalán, a lelőhely (MOL-11) D-i szélén 2009. május 20–21-én végeztek megelőző feltárást a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat munkatársai, 120 m²-en.

Az azonosított 4 objektum között 3 árok és egy gödör volt. Az ÉNy–DK-i irányú, egyenesen szűkülő falú vízvezető árkok a nyomvonal Ny-i részén, egymástól szabályos távolságra helyezkedtek el. Az egyetlen, ovális alakú, egyenesen szűkülő falú gödröt a lelőhely Ny-i szélén bontottuk ki. Leletanyag hiányában mind a 4 objektum ismeretlen korúnak bizonyult.

Munkatársak: Botyán Katinka, Császi Dávid, Molnár Zsolt technikusok.

GULYÁS GYÖNGYI

333. Maroslele, Gyűrűs

(Csongrád megye) U, R?, B, Sza, A, Á, Kú, Ú

A Magyar–Román gázszállító vezeték építése kapcsán a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat munkatársai több ütemben megelőző feltárást végeztek a Gyűrűs nevű határrészében található lelőhelyek területén.

MOL-7 (KÖH 38674): Május 27. és június 17. között kutattunk az addig több néven is nyilvántartott lelőhelyeken, melyek lényegében egy lelőhelyet alkotnak, korábban regisztrált határvonalai átfedik egymást, ezért az ásatás során egy egységként kezeltük őket. A régészeti fedett terület 1292 m² volt.

A humuszt követően összesen 65 régészeti jelenséget és 60 objektumot különítettünk el. A területen az első megtelepedési időszakot a *késő bronzkori* Gáva-kultúra 13, a szelvény középső és K-i harmadában elsősorban jelentkező telepobjektuma képviselte. Bár a korszakot az előzetes terepbejárások eredményei nem jelezték, lényegében ez a legmarkánsabban reprezentált periódus a feltárt területen. A szomszédos lelőhelyek kutatása során nyert adatok alapján a bronzkori lelőhely K-i irányban elérte az ÉNy–DK-i irányú magaspárt egykori vízjárta peremét. A szelvényünkbe eső objektumok zöme méhkas alakú kialakítású agyaggyerő gödör volt, melyek közül több igen nagyméretűnek bizonyult.

A korszakhoz köthető még két árokrészlet, egy előtér-gödörös kemence, valamint egy kisebb gödör jelentős mennyiségű égett edénytöredékekkel. Az előkerült leletanyag változatos, zöme kerámia, síkozott, behúzott peremekkel, lapos fogóbütykökkel, kannelúrás oldalú töredékekkel. Megfigyelhető volt, hogy csak e korszak gödreiben találtunk teknőspáncélokot.

A *császárkori szarmaták* egykori településének nyomaival elsősorban a szelvény teljes felületén találtunk. Összesen 4, legfeljebb 5 objektum sorolható ebbe a korszakba, melyek közül 2 árok, 2 gödör, míg egy sérült kemenceplatinak a korszakhoz kötése bizonytalan. A gödrök közül egy méhkas alakú, egy pedig mély, talán víznyerésre szolgáló, kútszerű akna volt. A szarmata leletanyag zöme korongolt és kézzel formált kerámia, ill. állatcsont. Az egyik objektumból pecsételt gyöngyördízes táltöredék, valamint egy importált római amfora töredéke került elő. A kútszerű jelenségből gyöngyök és bronzkarperec darabja is napvilágot látott. A leletek alapján a szarmata objektumokat a 2–3. századra datálhatjuk.

Az *avar korszakot* egy K–Ny-i tájolású, a mai felszíntől mérve 1 m mélységű aknába fektetett női váz jelezte a szelvény középső harmadában. A rabolatlan sírban szemesgyöngyököt, gömbcsüngős ezüst fülbevalót, vaskarpereceket figyeltünk meg viseleti helyzetben, emellett vaskést, csont tűtartót és állatmellékletet helyeztek az elhunyt mellé. A temetkezés előzetesen a 7. sz. végére, a 8. sz. elejére datálható. A szelvényben további 4, ÉNy–DK-i tájolású csontvázas sír került elő, melyek kora – datáló értékű leletanyag hiányában – bizonytalan. Mindössze hasonló tájolásuk, valamint a mellékletes női sír közelsége utalhat avar voltukra. A 4 sírből kettőben feltehetően kivégzett egyének feküdtek. A fel- és alkar-, valamint a comb- és lábszárcsontok mindkét váz esetében azonos, nem balesetből származó töréseket mutattak. A sérülések jellege és helye alapján az egyéneket esetleg kerékbe törhették.

Az előzetes terepbejárás adataival összhangban csak a szelvény K-i végében regisztráltunk *Árpád-kori* telepjelenségeket, amelyek egy szállásjellegű, szórt rendszerű, kis település részei lehettek. Három árokban – melyek közül 2 feltehetően egyazon szögletes kerítőárok egy-egy részlete – találtunk a korszakból származó kerámiatöredékeket. Bár a dokumentált jelenségek száma csekély, a leletanyag mennyisége, valamint minősége impozáns, változatos formákat mutató. Jelentős darab egy csücskös peremű edény- és egy táltöredék.

A további 13 ismeretlen korú objektum mellett a szelvény K-i részén, valamint Ny-i harmadának legvégén 21 újkorra datálható beásást is azonosítottunk.

MOL-8 (KÖH 38672): 2009. június 3–18. között dolgoztunk a korábban két különböző számon nyilvántartott és több néven ismert lelőhelyen. A feltárt terület a település Gyűrűs nevű határrészében, a községtől DK-re, 3 párhuzamos, ÉNy–DK-i irányú markáns dombvonulat közül az északin fekszik. A nyomvonal érintett szakaszán

889 m² bizonyult régészetiileg pozitívnak: 80 jelenséget különítettünk el, amelyekhez 69 objektumot rendeltünk.

A területen az első megtelepedési időszakot a *késő bronzkori Gáva-kultúra* képviselte. Három objektum biztosan ehhez a periódushoz köthető, míg 10 gödör korszakba sorolása bizonytalan. Ezek mindegyike telepjelenség, gödrök és árkok, amelyek ritkán, elszórva bukkantak fel a szelvény teljes területén. Köztük több a méhkas alakú tárológödör, ill. a sekély árokasz. A korszak emlékanyaga a területtől Ny-ra eső 38674 lelőhelyen is megtalálható, mely alapján bizonyos, hogy a késő bronzkori népesség a magaspart K-i, egykor élővízzel határolt partjától számított 300–350 m széles sávot lakta be. Az előkerült leletanyag szegényes, a kerámialeletek között a tipikus, korszakjelző formák és díszítmények csak kis számban fordultak elő.

A *császárkori szarmaták* egykori településének nyomaival a szelvény Ny-i végében találkoztunk. A periódushoz köthető egyetlen agyaggyerő gödör leletanyagának zöme korongolt, szürke kerámia, valamint állatcsont. A leletek alapján az objektumot a 2–3. századra datálhatjuk.

Az *avar korban* használták újra a területet. Az időszakot három, egymástól távol előkerült sír reprezentálta. Az egyik temetkezésben szemesgyöngyöket, esztergált tütartót, orsógombokat és gömbcsüngős, ezüst fülbevalópárt találtunk. Egy másik sírban trepanált koponyájú nő feküdt. Mellette bizánci jellegű, hurkos-kampós fülbevaló, ill. ugyancsak bizánci stílusú, U-testű bronzcsat került felszínre. Az avar kori sírok legjelentősebbikét a dombhát legmagasabb pontjához közel tártuk fel. A tekintélyes méretű, 316 cm hosszú és 172 cm széles aknában egy koporsóban eltemetett nő nyújtott testhelyzetű, háton fekvő csontvázát bontottuk ki. Az ÉNy-DK-i tájolású sír ugyan részben rablott volt, a fej mellett, a bolygatott földből azonban egy faragott, hasáb alakú, csont tütartó került elő. Oldalát finom bekarcolásokkal kialakított, gazdag díszítés borítja. Az elő- és hátoldalon leveles indamotívumok, az oldallapokon ezek imitációja látható. Az indadísz felett a hátoldalon egy nyúl, az előlapon egy emberfejű, oroslántestű alak vehető ki. A sírban állatcsont formájában megmaradt ételmellékletet, valamint 3 tojást találtunk eredeti helyzetben. A temetkezés a tütartó motívumai alapján a 8. sz. első felére datálható.

A lelőhelyen az *Árpád-kort* csupán néhány, ritkán, a szelvény teljes hosszában elhelyezkedő, kisebb-nagyobb gödör képviselte. Számuk összesen 13, amelyből négynek a korszakhoz való sorolhatósága a leletanyag szegényessége és töredékessége miatt kérdéses. A periódus emlékanyagát csupán néhány cserépbogrács-töredék képviseli.

A 26 ismeretlen korú beásás mellett a szelvény teljes hosszában összesen 17 újkorra datálható objektum került elő. A területre vonatkozó írott források alapján biztosan tudjuk, hogy ezek a Makóról kiköltöző és Kislelén megtelepedő dohánykertészek emlékanyagát

jelentik. A telepések szállása az 1770-es években létesült és pontosan 1879-ben szűnt meg, amikor a Csanádi püspökség gazdasági okok miatt egyesítette Kis- és Nagylelét, létrehozva a mai Maroslele települést. A Kisleléről áttelepülni nem akarókat katonákkal űzték el, a telepet pedig felégették. A legtöbb újkori jelenség zárórétegében megfigyelhető égett omladék ezzel a katonai akcióval hozható összefüggésbe.

MOL-9, Lóci-tanya II. (KÖH 38679): Május 22–27. között kutattunk a Marosleletől DK-re 1,1 km-re, a Gyúrús nevű határrészben, a Lóci-tanya mögött, egy kifli alakú földgerinc D-i végén található lelőhelyen. A 401 m² területű szelvény két szélső harmadában jelentős üledékvastagságot figyeltünk meg – nyugaton 127 cm, keleten 190 cm mélységű volt a mai járósinttől mérve –, míg a középső harmadban mért humuszvastagság ennek csak törtrésze, 30–40 cm volt. A felső 50 cm-es barna humusz alatt, szurokfekete, agyagos, nehezen kitermelhető, kemény öntéstalaj húzódott, ez utóbbi alatt találtuk meg a sárga, agyagos altalajt. Utóbbi szintjét követve, a szelvényünk középső harmadában, az egykori vízállásos mederszakaszok között, a magaspart K-i, egykor vízparti fekvésű területén megtaláltuk az előzetes terepbejárások által jelzett újkori telep maradványait: 5 kerekded vagy szabálytalan alakú gödört, melyek mélysége 20 és 110 cm között ingadozott. Az előkerült leletanyag zöme pelyvás és kerámiazúzalékkal soványított, kopott felületű, díszítetlen kerámia. Jellemző a csipett dísz teljes hiánya, míg vonaldíszes töredéket csak szórványként találtunk a szelvény középső harmadának K-i felén. Jelentősebb leletnek tartható több nagyobb agancsdarab, az egyik végén vágásnyomokat figyeltünk meg. A leletanyag legkisebb hányadát a paticsok adták, valamint előkerült néhány csiszolt kőbalta töredéke is. Tekintélyes mennyiségű lelet látott napvilágot a szelvény középső harmadának egykor vízjárta, partos, 3–4 m hosszú szakaszáról. Kőbaltatöredéket, állatcsontot és neolit jellegű kerámiát, valamint kagylóhéjat nagy számban találtunk a humuszolás során az öntéstalaj különböző rétegeiben, egészen az altalaj szintjéig követhetően. A településrészlet összességében előzetesen a középső neolit korszakhoz, az alföldi vonaldíszes kultúrához köthető. A Körös-kultúrára jellemző díszítések teljes hiánya mindenképpen erősíteni látszik ezt a feltevést.

MOL-10 (KÖH 42669): Május 22-én kutattunk a Marosleletől Makóra vezető műút DNy-i oldalán, egy nagyobb kiterjedésű magaspart D-i végében található lelőhelyen. A kutatott 288 m² területből 86 m² bizonyult régészetiileg fedettnek. A humuszolás során megfigyeltük, hogy a 110–130 cm mélyen található agyagos altalaj fölött két jól elhatárolható üledékrétegből állt a humusz: felül 40 cm vastagságban barna humuszt, alatta vastagon lerakódott, szurokfekete, agyagos, kemény öntéstalajt dokumentáltunk. A földtípusokat külön deponálva, rétegesen termeltük le a kétfajta talajtípust az altalaj szintjéig, közben figyelve az esetleges beásások nyomát. A szelvény Ny-i felében két ismeretlen korú, az altalajba

lemélyedő, leletanyag nélküli objektum került elő. A feltárás alkalmával végzett, a lelőhely közvetlen környékét érintő terepszemle során a nyomvonalszakasztól közvetlenül É-ra, ill. Ny-ra késő rézkori kerámiatöredékeket találtunk a felszínen. Mint kiderült, a nyomvonalról ÉÉNy-ra a badeni kultúra települése található, a két említett objektumot ezért nagy valószínűséggel ehhez a lelőhelyhez köthetjük. A feltételes keltezés nemcsak a lokális morfológiai viszonyok, hanem a feltárt ÉNy-DK-i irányú árok helyzete is erősíti, mivel az a badeni telepet rejtő magaspart felé tart.

A leletek a KÖSZ szegedi regionális irodájában történő elsődleges feldolgozásukat követően a szegedi Móra Ferenc Múzeumba kerülnek végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Benedek András, Nagy Norbert, Takács Gábor technikusok.

PÓPITY DÁNIEL

334. Maroslele, M43-3 (KÖH 34484)

(Csongrád megye) R, B, N?

2008. október 16. és november 28. valamint 2009. március 30. és május 4. között végeztünk megelőző régészeti feltárást a lelőhelyen, mely a Maroslele-Hódmezővásárhely közötti műút jobb oldalán, közvetlenül Maroslele É-i határában helyezkedik el. Az épülő autópálya tervei szerint itt egy le-, ill. felhajtó épül majd, ezért a nyomvonal nagy területen érintette a lelőhelyet. Az eredetileg feltárássra kijelölt terület nagysága elérte a 34 000 m²-t, amelyet 2008. november végéig sikerült is feltárnunk. A lelőhely azonban a nyomvonalban még tovább folytatódott, emiatt 2009-ben még mintegy 7000 m² feltárássra volt szükség. A területen összesen 209 objektum foltja jelentkezett viszonylag egyenletes, laza eloszlásban.

A kutatott területen három korszak emlékanyagát találtuk meg. Legnagyobb meglepetést a középső rézkor-késő rézkor közötti átmenetre datálható *hunyadihalmi csoport* néhány objektumának előkerülése jelentette a feltárt terület DK-i, a műúthoz közel eső részében. A néhány gödör közös jellemzője, hogy mindegyikből nagy mennyiségű leletanyag került elő, köztük a jellegzetes ún. korongos tapadású fül.

Az objektumok egy részéből nem került elő korhatarozó leletanyag, de a településszerkezet alapján ezek a régészeti objektumok is a lelőhelyet meghatározó *kora bronzkori* településhez tartozhattak.

A korszak települési emlékanyagának kb. 80%-át szétszórtan, objektumcsoportokban elhelyezkedő gödrök alkották. Ezek többsége egykori tároló-, majd hulladékgyűjtő volt. Általános jellemzőjük, hogy bár változó méreteken jelentek meg, de összességében kis mennyiségű leletanyag látott belőlük napvilágot. Ez a nagyrévi kultúra korai időszakába sorolja a lelőhelyet, de a kerámiatöredékeken a Makó-kultúra késői időszakának jellegzetességei is megfigyelhetők. A korszakba sorolható

jelenségek közé még néhány cölöplyuk, ill. kisebb árok-, árokszakaszk tartozott.

Valószínűleg *népvándorlás kori* egy Ny-K-i tájolású csontváz. Sírgödre téglalap alakú, sarkai lekerekítettek. A csontváz mellett mellékletet nem találtunk, így időrendi besorolása kérdéses.

PALUCH TIBOR

335. Martonvásár határa (Fejér megye) B, V, LT, Ró, Kk

2009. áprilisban terepbejárást végeztem Martonvásár határában, a fejlesztésre kijelölt területeken.

Muránszki-féle vágóhíd és környéke (KÖH 70071): A város D-i szélén, a volt tsz-telep körül nagy kiterjedésű őskori és római kori régészeti lelőhelyet sikerült azonosítani. A Szent László-víz, ill. a konzekvens jobb oldalági patak (most száraz, csak az árok és a nádas jelöli a régi idők vízfolyását) egy markáns dombot fog közre. A dombtetőn álló tsz-telep környezetében a dombpaláston körben, kifli alakban a szántás széléig terjedően intenzíven jelentkeztek a késő bronzkori, kora vaskori, kelta és római kori kerámiatöredékek. A terület kissé hullámos, a leletanyag értelem szerűen a magasabb pontokon sűrűbb, az alacsonyabb pontokon és a patakok felé ritkult, de sehol sem volt leletmentes terület. Az őskori és a római leletek megoszlásában nem mutatkozott jelentősebb területi különbség. A leletek szóródása és a felszíni viszonyok alapján nyilvánvaló, hogy a lelőhely a domb teljes területére kiterjed, tehát a tsz-telep területére is.

Orbán-hegy III. (KÖH 70073): A várostól ÉNy-ra, az Orbán-hegy ÉNy-i végén, a domb lábánál (közel a Szent László-vízhez) kisebb területen késő középkori cserepeket gyűjtöttem. Közepesen intenzív lelőhely, kiterjedése bizonytalan.

TAKÁCS KÁROLY

336. Mályi, Lapos (KÖH 53331)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) LT, Á

2009. november 25-26-án próbafeltárást végeztünk a Mályi 607/6, 607/26-28 hrsz. ingatlanokon. Egy 330 m hosszú ÉNy-DK-i irányú kutatóárkot nyitottunk a 607/26 hrsz. ingatlanon. A próbafeltárás során 20 talajszíneződést figyeltünk meg, melyek közül 17 biztosan régészeti objektum foltja volt. Az objektumok felszínén talált leletek a kelta korból (Kr. e. 4-1. sz.), valamint az Árpád-kor második feléből (12-13. sz.) származnak.

Feltételezhető, hogy az előkerült településrészlet Mályi-Lapos lelőhelykomplexum részét képezi, melyet vaskori településkutatásra irányuló szisztematikus terepbejárással 2003-ban találtak az ELTE régészei dr. Czajlik Zoltán vezetésével. Ennek során a kelta kori településnyomokon kívül a területen középső neolitikus